

УДК 355.1-053.18«1939/1945»(477.42):069.51(049.1)

© Володимир РУГАЛЬ

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ФОНД ЗАГИБЛИХ ВОЇНІВ ЖИТОМИРЩИНИ У ФОНДАХ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Висвітлено історію формування, збереження та дослідження документального фонду загиблих воїнів Червоної армії в 1939–1945 рр., призваних із території Житомирської області.

Ключові слова: *Документальний фонд загиблих, сповіщення про загибель, Книга Пам'яті України, Національний музей історії України у Другій світовій війні, Житомирська область.*

Дослідження історії України в роки Другої світової війни – один із провідних напрямів вітчизняної історичної науки. У радянський період під час студювання цієї теми пріоритет надавався героїці та перемозі, людським втратам приділялося менше уваги. Про них замовчували чи оперували встановленими цифрами, які повсякчас зазнавали змін.

У 1946 р. Й.В. Сталін озвучив цифру людських втрат СРСР – 7 млн, спеціалізована комісія за правління М.С. Хрущова оголосила про 20 млн загиблих, у 80-х роках ХХ ст. було названо 26,6 млн [12; 8, 548; 9, 43]. Слід зауважити, що це втрати під час нацистсько-радянської війни, тобто тут не враховано воїнів, які загинули в роки радянсько-польської (1939) та радянсько-фінляндської (1939–1940) війн.

Історія вивчення втрат наших співвітчизників у цих війнах має низку особливостей. Зокрема, під час радянсько-польської війни вихідці з України опинилися в лавах армій по обидві сторони конфлікту, оскільки західні землі (Волинь та Галичина) були у складі Польщі.

Крім того, українці під час Другої світової війни були в арміях Сполучених Штатів Америки, Великобританії, Канади. Не варто забувати й про тих, хто загинув у лавах Української повстанської армії.

Найбільший документальний масив з порушеного питання зберігається в архівах Російської Федерації. Документи, які стосуються Червоної армії до 1941 р., – у фондах Російського державного військового архіву. Найбільший масив документів, що розкривають питання людських втрат періоду Другої світової війни, – у Центральному архіві Міністерства оборони Російської Федерації у м. Подольськ Московської області (далі ЦАМО) та його філіях. Саме в ЦАМО зберігається донесення про втрати військових формувань. Документи щодо медико-санітарних частин доступні у філії – архіві воєнно-медичних документів у м. Санкт-Петербурзі, а щодо військово-морського флоту – в іншій філії ЦАМО, архіві воєнно-морського флоту у Гатчині Ленінградської області.

Донесення про втрати частин готували згідно з наказами НКО СРСР № 138 від 15 березня 1941 р. та № 023 від 4 лютого 1944 р. Військові частини повинні були надсилати донесення кожні 5–10 днів до відповідних військових управлінь з обліку загиблого та зниклого безвісти рядового та офіцерського складу Червоної армії [38; 39]. На основі цих документів створено узагальнений банк даних «Меморіал», доступний у мережі Інтернет [34]. Питанням втрат на базі цих архівів у Росії займається багато дослідників, зокрема Г. Кривошеев, І. Пихалов, І. Івлєв та ін. [9; 40].

Українські дослідники також не стоять осторонь цієї проблеми. Відомий український історик-емігрант В. Косик, який написав свої праці, спираючись на іноземні джерела, дійшов висновку, що під час війни загинуло 2,5 млн українців [32, 455]. І. Муковський та О. Лисенко дослідили, що з території України за роки війни було мобілізовано до Збройних сил СРСР 7 млн українців, з яких кожен другий загинув [33, 547]. Не слід уникати питання втрат у період війни бійців Української повстанської армії, яка вела боротьбу на декілька фронтів. І.К. Патриляк у книзі «Перемога або смерть...» стверджує, що в сутичках із німецькими окупантами загинув 2251 повстанець, а за період боротьби з радянською владою – 155 108 повстанців, симпатиків підпілля та випадкових осіб [35, 292, 499].

Що ж стосується демографічних втрат України періоду війни, то більшість дослідників поділяють думку, що вони становлять понад 13,5 млн осіб [41].

На жаль, установити точно цифру та імена всіх загиблих українців у складі армій ворогуючих країн не вдасться. Та потрібно наблизитися до істини. Саме це намагаються робити співробітники Національного музею історії України у Другій світовій війні, у фондах якого накопичено основний масив джерел, що є на території України з цього питання. Це, зокрема, друковані меморіальні видання – «Книга Пам'яті України» та «Книга Скорботи України», унікальний документальний фонд із персональними документами з обліку втрат.

Співробітники Національного музею історії України у Другій світовій війні студіюють питання втрат регіонально, що дасть змогу точніше вивчити порушену тему. У цій статті охарактеризовано джерела, які зберігаються у фондовій колекції музею і розкривають питання людських втрат Житомирщини.

Першою спробою зі встановлення всіх загиблих на фронтах Другої світової війни воїнів-українців і уродженців України поіменно є персональний мартиролог – історико-меморіальний серіал «Книга Пам'яті України».

Підготовка до видання книг розпочалася ще наприкінці 80-х років ХХ ст. за ініціативи громадських організацій: Всесоюзного комітету ветеранів війни та праці, Комітету захисту миру, Правління Радянського фонду миру [25, 6]. Задум підтримали правлячі кола. Так, в Україні Рада Міністрів Української РСР 31 липня 1989 р. прийняла постанову № 201 «Про організацію роботи, матеріально-технічне і фінансове забезпечення підготовки і видання республіканської, обласних і Київської міської Книги Пам'яті».

Із здобуттям Україною незалежності робота зі створення Книги Пам'яті продовжилася. Кабінет Міністрів України прийняв ряд постанов щодо видання Книг Пам'яті: постанову від 16 жовтня 1991 р. № 273 «Про додаткові заходи по забезпеченню видання Книги Пам'яті»; постанову від 16 вересня 1992 р. № 537 «Про заходи по виданню Книги Пам'яті», які були підкріплені Указом Президента України Л.М. Кравчука «Про Книгу Пам'яті України» від 4 травня 1992 р. [24, 6].

У Києві створили головну редакційну колегію на чолі з генералом армії у відставці І.О. Герасимовим та обласні, міські, районні редакційні колегії, робочі групи й авторські колективи.

Житомирську обласну редакційну колегію очолював Р.Р. Петронговський. У робочі групи входили працівники державних органів, військових комісаріатів, ветерани нацистсько-радянської війни, рідні загиблих, робітники архівів, краєзнавці, історики, науковці, представники просвітництва та культури, а також молодіжних організацій. Такі групи функціонували при місцевих органах влади, і їх зазвичай очолювали заступники керівників місцевої влади [24, 7–10].

Спочатку редакції розпочали роботу з накопичення джерельної бази, яка формувалася з:

- обласних державних архівів, архівів районних, міських та обласних військкоматів, органів МВС і Служби безпеки області;
- матеріалів із районних та міських відділів соціального забезпечення, загсів, краєзнавчих музеїв на місцях, подвірних книг сільських рад;
- матеріалів опитування місцевих жителів та листів і заяв рідних та близьких, а також однополчан;
- даних, отриманих під час роботи над Книгою з Науково-дослідного інституту документування та архівних справ;
- документів Центрального архіву Міністерства оборони Російської Федерації в м. Подольськ Московської області, Центрального воєнно-морського архіву в м. Гатчина Ленінградської області, архіву воєнно-медичних документів Воєнно-медичного музею Міністерства оборони Російської Федерації (м. Санкт-Петербург), Державного архіву Російської Федерації (м. Москва), Російського державного воєнного архіву (м. Москва).

На підставі перерахованих джерел склали списки з короткими біографічними даними про загиблих, які подавали в такому порядку: прізвище, ім'я та по батькові; рік та місце народження; національність; партійність; соціальний стан (професія); час призову (мобілізації); військове звання; обставини та час загибелі; місце поховання. За відсутності тих чи інших даних записи в тексті опускалися [13, 5].

Крім загиблих воїнів, підпільників, партизанів-уродженців України, деякі обласні редакції до книг помістили мартирологи загиблих та похованих на території області військовослужбовців, які склали на основі альбомів і книг поховань, що зберігаються у військкоматах, сільських чи селищних радах.

Упродовж 90-х років ХХ – на початку ХХІ ст. вийшли друком 257 томів (у 260 книгах), які містять інформацію про 3 103 304 загиблих воїнів-українців і призваних чи мобілізованих із України [43].

По Житомирській області вийшло 12 томів, у яких міститься інформація про 145 626 персоналій (додаток 1) [24, 15].

Додаток 1¹

№ з/п	Район	Кількість загиблих	Том Книги Пам'яті
1	Андрусівський	6060	1, с. 45–353, с. 617–623; 11, с. 357–370; 12, с. 213–249
2	Баранівський	4710	1, с. 362–616, с. 624–633; 11, с. 371–382; 12, с. 213–249
3	м. Бердичів	3107	2, с. 17–154; 11, с. 383–399; 12, с. 213–249
4	Бердичівський	4561	2, с. 165–453; 11, с. 400–415; 12, с. 213–249
5	Брусиловський	3900	2, с. 466–654; 11, с. 416–427; 12, с. 213–249
6	Володарсько-Волинський (нині Хорошівський)	4397	3, с. 13–259; 11, с. 428–431; 12, с. 213–249

¹ Списки складені за алфавітом.

7	Дзержинський (нині Романівський)	4299	3, с. 270–513; 11, с. 432–443; 12, с. 213–249
8	Ємільчинський	4996	3, с. 522–739; 11, с. 444–453; 12, с. 213–249
9	м. Житомир	6733	4, с. 19–306; 11, с. 454–467; 12, с. 213–249
10	Житомирський	7899	4, с. 320–684; 11, с. 467–484; 12, с. 213–249
11	м. Коростень	2536	5, с. 13–135; 11, с. 485–490; 12, с. 213–249
12	Коростенський	8389	5, с. 149–535; 11, с. 490–531; 12, с. 213–249
13	Коростишівський	5117	5, с. 550–806; 11, с. 532–537; 12, с. 213–249
14	Лугинський	2804	6, с. 15–160; 11, с. 538–541; 12, с. 213–249
15	Любарський	4213	6, с. 169–377; 11, с. 542–546; 12, с. 213–249
16	Малинський	7325	6, с. 389–747; 12, с. 213–249
17	Народицький	4393	7, с. 11–236; 11, с. 571–582; 12, с. 213–249
18	м. Новоград-Волинський	2561	7, с. 244–347; 11, с. 583–602; 12, с. 213–249

19	Новоград-Волинський	7049	7, с. 357–383; 11, с. 603–613; 12, с. 213–249
20	Овруцький	9478	8, с. 17–484; 11, с. 614–622; 12, с. 213–249
21	Олевський	3058	8, с. 497–635; 11, с. 623–626; 12, с. 213–249
22	Попільнянський	6913	9, с. 17–331; 11, с. 627–637; 12, с. 213–249
23	Радомишльський	9418	9, с. 343–812; 11, с. 638–650; 12, с. 213–249
24	Ружинський	5922	10, с. 16–317, 763–765; 11, с. 651; 12, с. 213–249
25	Червоноармійський (нині Пулинський)	3105	10, с. 330–476, 766–767; 11, с. 652; 12, с. 213–249
26	Черняхівський	5118	10, с. 490–761; 11, с. 653–658; 12, с. 213–249
27	Чуднівський	7565	11, с. 23–356, 659–668; 12, с. 213–249

У завершальному томі історико-меморіального серіалу «Безсмертя» зазначено загальну кількість людських втрат в областях. Житомирська область безповоротно втратила 215 тис. осіб. До цієї цифри внесені мобілізовані військкоматами області, загиблі та захоронені на території Житомирщини, також враховані персоналії загиблих житомир'ян, які проживали на території інших республік СРСР, а також тих, хто перебазував матеріальне виробництво з Житомирщини в тил, а потім був мобілізований до лав Червоної армії [8, 864]. Нині повний комплект унікального видання «Книги Пам'яті України» зібрано лише в Національному музеї історії України у Другій світовій війні.

Після завершення видання Книги Пам'яті України відповідно до Указу Президента України № 713 від 13 серпня 2002 р. редакційні колеги продовжили роботу над новими проектами – Книга Пам'яті України про громадян України, які загинули у воєнних конфліктах за кордоном, та Книга Скорботи України для увічнення пам'яті загиблих в роки війни цивільних громадян [11, 5–6].

Видано чотири томи зі списками загиблих воїнів-українців у воєнних конфліктах ХХ ст. за участі СРСР, зокрема й тих, що є складовою частиною Другої світової війни – радянсько-польський (1939) та радянсько-фінляндський (1939–1940).

У радянсько-польській війні (17–28 вересня 1939 р.) брали участь війська Українського фронту, створеного на базі Київського військового округу, особовий склад якого складався переважно з українців. Списки загиблих у цьому конфлікті опубліковані в 1-му томі під назвою «Загиблі на чужині». Серед полеглих – 381 воїн Житомирщини [11, 230–305]. На жаль, дані щодо втрат українців у складі польської армії не відомі.

Після польської кампанії Радянський Союз продовжив агресивні дії – новим об'єктом став північний сусід – Фінляндія. Війна тривала з 30 листопада 1939 р. до 12 березня 1940 р. Бойові дії розпочалися після провокації на кордоні – радянські спецслужби 29 листопада 1939 р. обстріляли свою прикордонну заставу, звинувативши в цьому Фінляндію.

До складу військ Червоної армії, що брали участь у війні з Фінляндією, включили частини Київського особливого військового округу, які мали бойовий досвід, зокрема 44-та Київська стрілецька дивізія, яка базувалася в м. Новоград-Волинськ, відповідно особовий склад був сформований переважно із призовників міста та району. Дивізію, яка не була підготовлена до ведення бойових дій в умовах суворої зими, у грудні 1939 р. у повному складі перекинули залізницею до Східної Карелії, на ст. Кем, де вона увійшла до складу 9-ї армії. Разом із 163-ю стрілецькою дивізією брала участь у наступальній операції в напрямі м. Суомуссалмі.

Через серйозні прорахунки, допущені командуванням 9-ї армії в управлінні, 44-та дивізія чисельністю близько 17 тис. осіб опинилася в оточенні та зазнала поразки в боях 6–7 січня 1940 р. Людські втрати становили 70 % особового складу, майже 1200 бійців і командирів опинилися в полоні, велика кількість воїнів зазнала обморожень. Загалом радянські війська (44, 163 та 155-ї стрілецьких дивізій) під Суомуссалмі втратили майже 23 тис. осіб.

Загиблих українців увічнено у 2-му та 3-му томах Книги Пам'яті України про громадян України, які загинули у воєнних конфліктах за кордоном, під назвою «Полягли в снігах Суомі», у яких зазначено 2457 воїнів з Житомирської області: у 2-му томі – 791, у 3-му – 1666 імен полеглих [36; 37].

Під час роботи над завершальним томом цього видання «Епопея трагізму», присвяченим нашим співвітчизникам, які загинули у війні в Афганістані, встановлено додаткові імена мешканців України, що віддали свої життя під час радянсько-фінляндської війни 1939–1940 рр. та нацистсько-радянської 1941–

1945 рр. Вони опубліковані окремими списками, 369 жителів Житомирської області загинули під час війни з Фінляндією та 49 – у нацистсько-радянській війні [10, 636–873].

Сьогодні відомо, що на боці Фінської армії діяв очолений Юрієм Горлісом-Горським загін, який складався з українців. Українське формування було задіяне на Карельському перешийку, поблизу оз. Вуоксярві між селами Ківніємі та Ріігасаарі на початку березня 1940 р. Відомостей щодо регіонального походження особового складу загону та його втрат немає [31].

Завершальним проектом редакції Книги Пам'яті з увічнення загиблих у період Другої світової війни стало меморіальне видання Книги Скорботи України. По Житомирській області видано три томи в п'яти книгах. Опубліковано списки мирних громадян, розстріляних, повішених, закатованих у таборах різного призначення, загиблих під час бомбардувань та ін. У завершальному томі оприлюднено додаткові списки 360 загиблих на фронтах Другої світової війни: 116 загинули чи зникли безвісти під час нацистсько-радянської війни; 120 загиблих – партизани та підпільники, уродженці Житомирщини; 74 загинули в полоні [29, 264–277, 290–300, 301–308; 30, 321]. На заключному етапі роботи встановлено 50 житомирян, загиблих у радянсько-фінляндській війні [30, 403–406].

Отже, згідно з даними Книги Пам'яті України під час Другої світової війни на фронтах загинули 149 232 вихідці Житомирської області.

Друковані джерела загальнодоступні, але вони не завжди дають відповідь на питання щодо долі загиблих, і тому документальні першоджерела залишаються прерогативою для дослідження.

В Україні основним джерелом інформації про полеглих солдатів і командирів є Документальний фонд з обліку людських військових втрат України у Другій світовій війні, зібраний у музеї. База фонду охоплює: сповіщення про загибель військовослужбовців Червоної армії 1939–1945 рр., надіслані з військових частин, санітарних та лікувальних установ, Управління з обліку загиблого і зниклого безвісти рядового та сержантського складу; алфавітні книги отриманих та виданих сповіщень; особисті документи та листи загиблих воїнів; звернення місцевих мешканців із питань з'ясування долі рідних; листування з пошуку загиблих; документи сільських та місцевих органів влади про пошук зниклих безвісти військовослужбовців; поіменні списки загиблих воїнів за заявами родин, складені районними військкоматами, тощо.

Цей документальний масив тривалий час був під грифом «таємно», досить часто зберігався у непристосованих приміщеннях (горищах, підвалах тощо). Через це відбувалася деструкція паперу, зникав текст, отже, деякі документи втрачено назавжди. Наукові співробітники Меморіального комплексу виявили цю проблему, коли згідно з рішенням Головнокомандувача Сухопутних військ України від 14 лютого 2003 р. до музею на тимчасове експонування були передані по кілька справ із кожної області [7]. Саме тоді виникла ідея створити в музеї

об'єднаний Документальний фонд, джерелами наповнення для якого стали матеріали установ Міністерства оборони України (військових комісаріатів та архівних установ, підпорядкованих міністерству).

Розпочалося формування фонду з рішення міністра оборони України А. Гриценка № 6460/з від 22 червня 2006 р. щодо передачі на довічне державне зберігання повідомлень про загибель воїнів у Другій світовій війні, ухваленого після звернення керівництва музею до Міністерства оборони України.

Фонд загиблих Житомирщини формували в кілька етапів. Перший – у 2006–2007 рр., коли на основі рішення міністра оборони командування Сухопутних військ Збройних сил України 1 серпня 2006 р. розіслало розпорядження № 116/2/9386 начальникам штабів Західного та Південного оперативного командування, начальникові оперативного управління «Північ», військовому комісару Автономної Республіки Крим, обласним, Київському та Севастопольському міським військовим комісарам про відбір та передачу до музею справ із сповіщеннями про загибель [28].

Згідно з директивними документами вищого командування Житомирський обласний військовий комісар 5 жовтня 2006 р. розіслав до районних та міських комісаріатів розпорядження № 76 про відбір та передачу йому архівних справ із повідомленнями про загиблих військовослужбовців у роки німецько-радянської війни. Упродовж жовтня – листопада до Житомирського ОВК передано справи: Андрушівсько-Попельнянським ОМВК – 21, Баранівсько-Романівським ОРВК – 13, Бердичівським ОМВК – 7, Ємільчанським РВК – 11, Житомирським ОМВК – 5, Житомирським РВК – 5, Коростенсько-Лугинським – 13, Коростишівським ОМВК – 17, Малинсько-Радомишльським ОРВК – 29, Новоград-Волинсько-Червоногвардійським ОМВК – 17, Овруцьким МВК – 5, Олевським РВК – 8, Ружинським РВК – 17, Черняхівським РВК – 7, Чуднівсько-Любарським ОРВК – 25. Житомирський обласний військкомат 1 грудня 2006 р. передав до музею усього 209 справ [1]. Після опрацювання зібраного масиву документів музейники встановили, що деякі військкомати передали не всі справи із сповіщеннями, про що було повідомлено керівництво Житомирського ОВК. Додатково до музею надійшли ще три справи Новоград-Волинсько-Червоноармійського ОМВК та одна Баранівсько-Романівського ОРВК [2].

Дослідження зібраного фонду виявило відсутність алфавітних книг надходження сповіщень до військкомату, книг обліку видачі сповіщень рідним загиблих, іменних списків загиблих та зниклих безвісти, а також справ із листуванням щодо пошуку загиблих, які доповнюють інформацію із сповіщень. Після чергового звернення керівництва музею до командування Збройних сил України начальник штабу Сухопутних військ Збройних сил України видав чергове розпорядження від 9 квітня 2008 р. № 116/2/2/4393 начальникові штабу – першому заступнику командувача військ Західного оперативного командування, начальнику штабу – першому заступнику командувача військ Південного оперативного командування, начальнику Територіального управління «Північ» щодо

передачі військовими комісаріатами до Меморіального комплексу не лише сповіщень про загибель, а й інших документів.

Протягом другого етапу збирання Документального фонду 8 травня 2008 р. Житомирський ОВК передав до музею 83 справи: 8 – Баранівсько-Романівського ОРВК, 1 – Бердичівського РВК, 4 – Житомирського ОВК, 31 – Житомирського ОМВК, 3 – Коростенського РВК, 1 – Коростишівського ОМВК, 16 – Новоград-Волинсько-Червоноармійського ОМВК, 2 – Ружинського РВК, 14 – Черняхівського РВК та 3 – Чуднівсько-Любарського ОРВК. У 2009 р. надійшла одна справа з Малинсько-Радомишльського ОРВК, дві – з Коростишівського РВК та із фондів Галузевого державного архіву Міністерства оборони України [3; 4; 5].

Завершальний етап збору документів відбувся на основі розпорядження НШ-1-го заступника Командувача Сухопутних військ Збройних сил України № 116/2/2/12211 від 2 листопада 2012 р., на основі якого до Житомирського ОВК було надіслано лист із переліком відсутніх документів у військоматах (додаток 2).

Додаток 2

№ з/п	Назва військомату	Склад РВК	Відсутні документи
1	Андрушівсько-Попільнянський	Андрушівський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
		Корнинський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
		Попільнянський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти

2	Баранівсько-Романівський	Баранівський	витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів.
		Романівський (Держинський)	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
		Щорський, Мерхлевський, Довбиський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
3	Бердичівський		журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
4	Володимир-Волинський		журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
5	Ємільчанський		листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
6	Житомирський ОМВК		іменні списки загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
7	Житомирський РВК		витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів

8	Коростенсько-Лугинський	Коростенський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
		Лугинський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
9	Коростишівський	Брусилівський	листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
10	Малинсько-Радомишльський	Малинський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
		Радомишльський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
		Потіївський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
11	Народницький	Базарський	сповіщення про загибель, іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів

12	Новоград-Волинсько-Червоноармійський		іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів
13	Овруцький		іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
14	Чуднівсько-Любарський	Чуднівський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, витяги з наказів ГУК стосовно загиблих офіцерів
		Любарський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти

У результаті Житомирський ОВК 20 травня 2013 р. передав до музею 77 справ: 62 – Андрушівсько-Попільнянського ОМВК, 11 – Овруцького ОМВК та 4 – Чуднівсько-Любарського ОРВК [6].

Отже, у фондах музею впродовж 2006–2013 рр. зібрано 376 справ із персональними документами про загибель на фронтах Другої світової війни вихідців Житомирської області. Кожну отриману справу з документами обліковано та присвоєно їй персональний номер.

Зібраний фонд активно досліджують науковці. Він є основним джерелом створення Всеукраїнської електронної бази даних на загиблих та зниклих безвісти воїнів у роки Другої світової війни (далі ВБЗ). До ВБЗ вносять відомості про полеглих на фронтах Другої світової війни та померлих у повоєнні роки (до 1949 р.) солдатів та офіцерів Червоної армії, призваних або народжених на території УРСР, а також уродженців інших територій, які у графі «національність» значилися як «українці». Уся інформація викладена українською мовою, прізвища воїнів продубльовано російською відповідно до написання в оригінальному документі. Розбіжності взяті в дужки. Кожен запис містить посилання на Документальний

фонд із номером та назвою документа, на підставі якого воїна зарахували до категорії безповоротних втрат.

Нині до ВБЗ внесено інформацію на 81 719 воїнів – уродженців Житомирської області, які віддали свої життя на фронтах Другої світової війни чи померли в перші повоєнні роки, а також бійців, які з різних обставин помилково були зараховані загиблими (1197 осіб). Слід зауважити, що після оцифрування та введення відомостей про полеглих та зниклих безвісти воїнів у роки Другої світової війни оригінальні документи реставрують і формують в нові справи. Ці справи налічують певну кількість документів (200–250), що покращує умови їх зберігання. Нині фонд Житомирської області налічує 418 справ.

Аналіз створеної ВБЗ дав можливість провести статистичне дослідження щодо наявності документів на загиблих по роках: 1939 р. – 177, 1940 р. – 654, 1941 р. – 4025 (з них 2876 вважаються зниклими безвісти), 1942 р. – 2793 (з них 898 зникли безвісти), 1943 р. – 4959 (з них 1729 зникли безвісти), 1944 р. – 54 616 (з них 26 578 зникли безвісти), 1945 р. – 11 577 (з них 2856 зникли безвісти), упродовж червня 1945–1949 рр. – 174 військовослужбовці загинули чи померли внаслідок воєнних подій.

Вивчення Документального фонду дасть можливість науковцям музею висвітлювати ширше та глибше різні теми війни. Зокрема, такі питання, як причетність Радянського Союзу до розв'язання Другої світової війни, а також проведення репресій у Червоній армії 1930-х років, унаслідок чого Збройні сили СРСР напередодні війни були позбавлені досвідчених кадрів.

Так, 830 сповіщень на загиблих у 1939–1940 рр. під час Польської кампанії та радянсько-фінляндської війни є підтвердженням причетності Радянського Союзу до розв'язання Другої світової війни (додаток 6) [48; 49; 50].

Серед матеріалів Житомирського фонду загиблих є документ про засудження у 1937 р. до найвищої міри покарання – смерті – Петра Семеновича Дриги з Любарського району (додаток 3) [44]. Значна кількість військових з різних причин опинилася у в'язниці до війни. Так, Василя Романовича Білошапського спочатку облікували як зниклого безвісти, а згодом повідомили про смерть у радянських таборях (додаток 4) [45].

У період бойових дій радянських воїнів також не оминула судова система. Рідні засуджених солдатів дізнавалися про цей факт після закінчення війни (додаток 5) [46; 47].

Документи зібраного фонду розкривають історію пошуку та встановлення доль загиблих воїнів. Сім'ї, у яких не повернулися з війни сини, чоловіки, батьки, брати, заповнювали анкети, де зазначали біографічні дані на розшукуваного (за наявності додавали до документів останній лист із фронту). Серед документів фонду загиблих воїнів, призваних військкоматами Житомирської області, таких листів зберігається декілька десятків (додаток 7) [51]. Ці особисті документи унікальні, оскільки допомагають розкрити повсякденне життя солдата на фронті, установити основну мотивацію йти під кулі тощо.

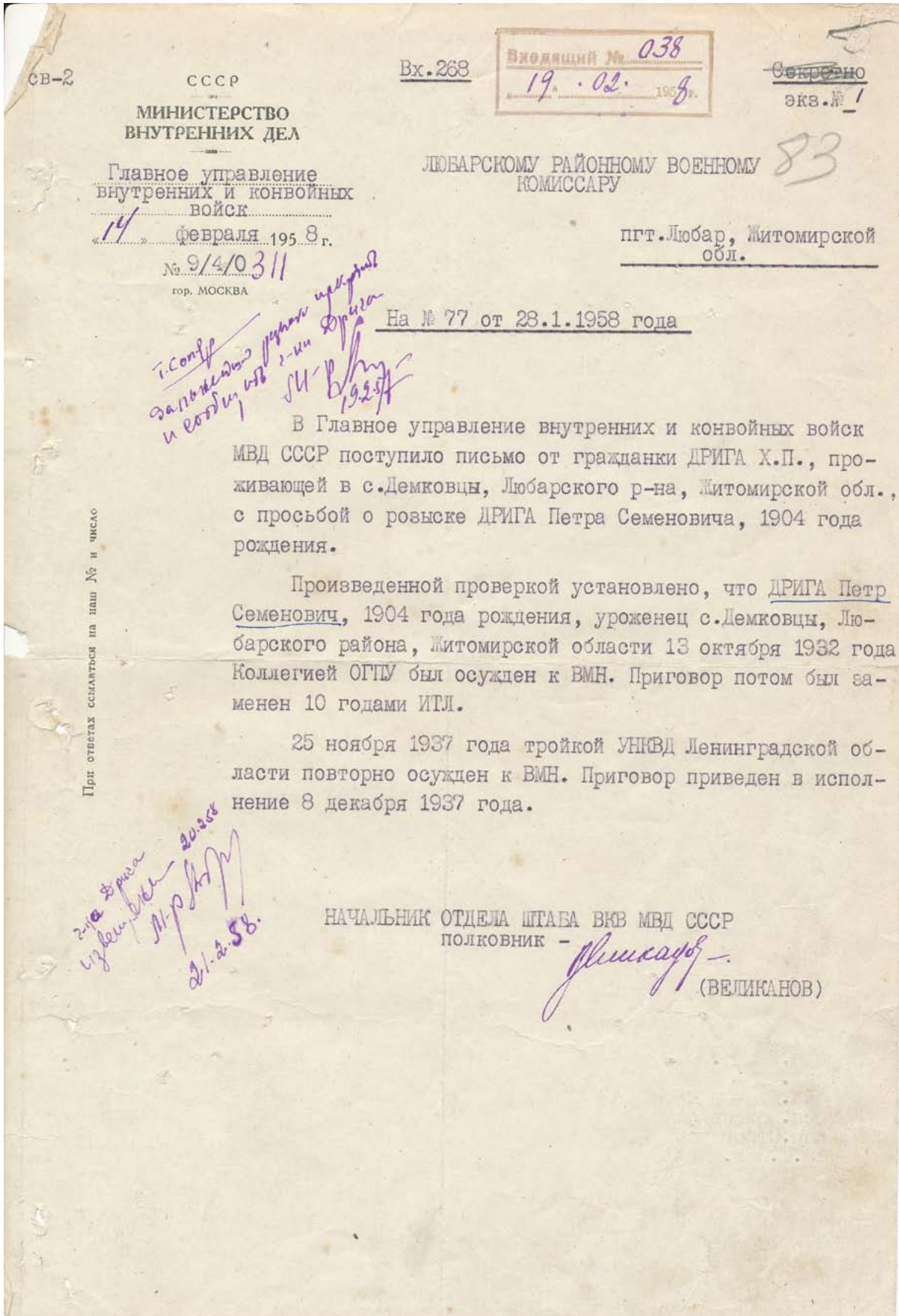

Крім того, джерела фонду дають можливість простежити й відчутти морально-психологічний стан цивільного населення, яке пройшло через горнило війни, а також проаналізувати його ставлення до розслідування злочинів нацистів на території України (додаток 8) [52].

Зібраний масив сповіщень про загибель – це своєрідна ілюстрація того, як за формою та змістом змінювалися ці документи відповідно до директив вищого командування. Упродовж 1941–1944 рр. сповіщення заповнювали майже на ідентичних бланках форми 4 та 4а (додаток 9) [53; 54]. З 1944 р. було введено в дію новий нормативний документ – Настанову з обліку особового складу Червоної армії у воєнний час, затверджену наказом заступника наркома оборони СРСР № 023 від 4 лютого 1944 р. [42, 68]. Замість єдиної форми сповіщення затверджувалися чотири нові, зокрема: 5/БП – на воїнів, загиблих у бою; № 6/БП – на зниклих безвісти; 7/БП – на померлих від ран; № 8/БП – на фронтовиків, померлих від хвороби (додаток 10) [42, 70; 55; 56; 57; 58].

Найголовніше, що даний джерельний фонд наблизить до остаточної цифри втрат українців у лавах Червоної армії під час та внаслідок Другої світової війни. Наприклад, відповідно до видання «Книга Пам'яті України» в ході Другої світової війни Житомирщина втратила 149 232 особи, а завдяки створеній у музеї ВБЗ удалося виявити й додати до цього переліку ще 9733 людини. Зважаючи на доповнення, можна стверджувати, що на фронтах та внаслідок Другої світової війни загинуло 158 965 осіб із Житомирської області.

Отже, фонд загиблих Житомирської області, сформований у Національному музеї історії України у Другій світовій війні, у найближчій перспективі дасть змогу науковцям дослідити та проаналізувати найболючіші питання війни.

СВ-2

СССР

Вх. 268

Входящий № 038
 19.02.1958

~~Секретно~~
 экз. № 1

МИНИСТЕРСТВО
 ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Главное управление
 внутренних и конвойных
 войск

ЛЮБАРСКОМУ РАЙОННОМУ ВОЕННОМУ
 КОМИССАРУ

83

«14» февраля 1958 г.

пгт. Любар, Житомирской
 обл.

№ 9/40311
 гор. МОСКВА

На № 77 от 28.1.1958 года

*Т.Сондр
 записка
 и сообщ. от 1-ки Фрица
 21.2.58*

При ответах ссылаться на наш № и число

В Главное управление внутренних и конвойных войск МВД СССР поступило письмо от гражданки ДРИГА Х.П., проживающей в с.Демковцы, Любарского р-на, Житомирской обл., с просьбой о розыске ДРИГА Петра Семеновича, 1904 года рождения.

Произведенной проверкой установлено, что ДРИГА Петр Семенович, 1904 года рождения, уроженец с.Демковцы, Любарского района, Житомирской области 13 октября 1932 года Коллегией ОГПУ был осужден к ВМН. Приговор потом был заменен 10 годами ИТЛ.

25 ноября 1937 года тройкой УНКВД Ленинградской области повторно осужден к ВМН. Приговор приведен в исполнение 8 декабря 1937 года.

*2-го Фрица
 20.2.58
 21.2.58*

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА ШТАБА ВКВ МВД СССР
 ПОЛКОВНИК -

Великанов
 (ВЕЛИКАНОВ)

Додаток 4

1 Вх. № 476
 Коростенский ГВК
 МИНИСТЕРСТВО ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР
 Ф. № 4а

Отдел по персональному учету потерь сержантов и солдат Советской Армии

Наш исх. № 339.62
 21. февраля 1962 г.
 Коростенскому РВ
 на и № 1/1490 от 28.7.61

Известите гр. Белошицкий Романа
 Ивановна (фамилия, имя,
 отчество) проживающ. с. Шорсовка

о военнослужащий Федоренко
 Белошицкий Василий Романович (воинское звание)
 (фамилия, имя и отчество)
 лейтенанта обл. Коростенского
 на с. Шорсовка

1922 года рождения, находясь
 на фронте, пропал без вести в декабре 1943 г.

Федоренко
 (Федоренко)
 МО 3629-21

Handwritten notes:
 № 1
 Имя родимого
 отцов
 2.3.62
 1. Вачушкин
 2. Белошицкий
 3. Шорсовка
 4. Федоренко
 5. Шорсовка
 6. Шорсовка
 7. Шорсовка
 8. Шорсовка
 9. Шорсовка
 10. Шорсовка
 11. Шорсовка
 12. Шорсовка
 13. Шорсовка
 14. Шорсовка
 15. Шорсовка
 16. Шорсовка
 17. Шорсовка
 18. Шорсовка
 19. Шорсовка
 20. Шорсовка
 21. Шорсовка
 22. Шорсовка
 23. Шорсовка
 24. Шорсовка
 25. Шорсовка
 26. Шорсовка
 27. Шорсовка
 28. Шорсовка
 29. Шорсовка
 30. Шорсовка
 31. Шорсовка
 32. Шорсовка
 33. Шорсовка
 34. Шорсовка
 35. Шорсовка
 36. Шорсовка
 37. Шорсовка
 38. Шорсовка
 39. Шорсовка
 40. Шорсовка
 41. Шорсовка
 42. Шорсовка
 43. Шорсовка
 44. Шорсовка
 45. Шорсовка
 46. Шорсовка
 47. Шорсовка
 48. Шорсовка
 49. Шорсовка
 50. Шорсовка
 51. Шорсовка
 52. Шорсовка
 53. Шорсовка
 54. Шорсовка
 55. Шорсовка
 56. Шорсовка
 57. Шорсовка
 58. Шорсовка
 59. Шорсовка
 60. Шорсовка
 61. Шорсовка
 62. Шорсовка
 63. Шорсовка
 64. Шорсовка
 65. Шорсовка
 66. Шорсовка
 67. Шорсовка
 68. Шорсовка
 69. Шорсовка
 70. Шорсовка
 71. Шорсовка
 72. Шорсовка
 73. Шорсовка
 74. Шорсовка
 75. Шорсовка
 76. Шорсовка
 77. Шорсовка
 78. Шорсовка
 79. Шорсовка
 80. Шорсовка
 81. Шорсовка
 82. Шорсовка
 83. Шорсовка
 84. Шорсовка
 85. Шорсовка
 86. Шорсовка
 87. Шорсовка
 88. Шорсовка
 89. Шорсовка
 90. Шорсовка
 91. Шорсовка
 92. Шорсовка
 93. Шорсовка
 94. Шорсовка
 95. Шорсовка
 96. Шорсовка
 97. Шорсовка
 98. Шорсовка
 99. Шорсовка
 100. Шорсовка

1 Вх. № 1989
 Коростенский ГВК
 КОНТРОЛЬ
 ВОЕННОМУ КОМИССАРУ КОРОСТЕНСКОГО
 ОБЪЕДИНЕННОГО ГОРВОЕНКОМАТА
 Житомирской обл.
 На № 1/1873 от 19.9.61 г.

Министерство обороны
 Союза ССР
 ОТДЕЛ
 ПО ПЕРСОНАЛЬНОМУ УЧЕТУ ПОТЕРЬ
 СЕРЖАНТОВ И СОЛДАТ
 СОВЕТСКОЙ АРМИИ

28. сентября 1961 г.
 № 92046
 г. Москва

Сообщаю, что по установленным данным БЕЛОШИЦКИЙ Василий Романович, 1902 г. рождения, уроженец ст. Шорсовки, Коростенского р-на, Житомирской обл. осужден 4 ноября 1937 г. на 10 лишения свободы, находясь в местах лишения свободы Амурской обл. умер 19 октября 1942 г.

Прошу установить, не относятся ли эти сведения к сыну гр-на Белошицкого Романа Ивановича или же это два разных лица.

В положительном случае за получением документа о судьбе БЕЛОШИЦКОГО Василия Романовича рекомендую обратиться в УВД Амурского облисполкома.

Результаты уточнения ожидаю не позднее "25" октября с.г.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА
 ПО ПОЛКОВНИК
 Федоренко
 ФЕДОРЕНКО

рм
 исп. Волкова
 от. Белошицкий Роман Иванович 1895 г.
 ст. Шорсовка.

Handwritten notes:
 № 1
 Имя родимого
 отцов
 2.3.62
 1. Вачушкин
 2. Белошицкий
 3. Шорсовка
 4. Федоренко
 5. Шорсовка
 6. Шорсовка
 7. Шорсовка
 8. Шорсовка
 9. Шорсовка
 10. Шорсовка
 11. Шорсовка
 12. Шорсовка
 13. Шорсовка
 14. Шорсовка
 15. Шорсовка
 16. Шорсовка
 17. Шорсовка
 18. Шорсовка
 19. Шорсовка
 20. Шорсовка
 21. Шорсовка
 22. Шорсовка
 23. Шорсовка
 24. Шорсовка
 25. Шорсовка
 26. Шорсовка
 27. Шорсовка
 28. Шорсовка
 29. Шорсовка
 30. Шорсовка
 31. Шорсовка
 32. Шорсовка
 33. Шорсовка
 34. Шорсовка
 35. Шорсовка
 36. Шорсовка
 37. Шорсовка
 38. Шорсовка
 39. Шорсовка
 40. Шорсовка
 41. Шорсовка
 42. Шорсовка
 43. Шорсовка
 44. Шорсовка
 45. Шорсовка
 46. Шорсовка
 47. Шорсовка
 48. Шорсовка
 49. Шорсовка
 50. Шорсовка
 51. Шорсовка
 52. Шорсовка
 53. Шорсовка
 54. Шорсовка
 55. Шорсовка
 56. Шорсовка
 57. Шорсовка
 58. Шорсовка
 59. Шорсовка
 60. Шорсовка
 61. Шорсовка
 62. Шорсовка
 63. Шорсовка
 64. Шорсовка
 65. Шорсовка
 66. Шорсовка
 67. Шорсовка
 68. Шорсовка
 69. Шорсовка
 70. Шорсовка
 71. Шорсовка
 72. Шорсовка
 73. Шорсовка
 74. Шорсовка
 75. Шорсовка
 76. Шорсовка
 77. Шорсовка
 78. Шорсовка
 79. Шорсовка
 80. Шорсовка
 81. Шорсовка
 82. Шорсовка
 83. Шорсовка
 84. Шорсовка
 85. Шорсовка
 86. Шорсовка
 87. Шорсовка
 88. Шорсовка
 89. Шорсовка
 90. Шорсовка
 91. Шорсовка
 92. Шорсовка
 93. Шорсовка
 94. Шорсовка
 95. Шорсовка
 96. Шорсовка
 97. Шорсовка
 98. Шорсовка
 99. Шорсовка
 100. Шорсовка

Вх 0495
18.7.49

38 / ~~1~~
экз. № 1

МИНИСТЕРСТВО
Вооруженных Сил Союза ССР
Главный Штаб Сухопутных Войск
ОТДЕЛ
по Учету Погибшего и Пропавшего
без Вести
Рядового и Сержантского Составы

ИЮЛЯ 9
№ 395148
г. МОСКВА

*име пропавшего
Григорий Иванович
18.7.49*

*пог. 2
Вну следующие
46 лет
18.7.49*

АНДРУШЕВСКОМУ РАЙОННОМУ ВОЕННОМУ КОМИССАРУ,
пгт Андрушевка, Житомирской области.

Направляя Вам запрос гр. ПАЛАМАРЧУК А.М. со-
общая, что по учетным данным Отдела числится сол-
дат ПОЛОМАРЧУК Федор Степанович 1908 года рождения,
уроженец Житомирской области, Андрушевского района,
с.М.Молшовцы, 9.1.1944 года приговорен к высшей мере
наказания, как изменник Родины.
Об этом поставьте в известность заинтере-
сованную.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Не секретное письмо на 1 л.
только адресату.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР *М. Шавельский* /ШАВЕЛЬСКИЙ/
ОФИЦЕР ОТДЕЛА
КАПИТАН а/с. *Г. Гаврилова* /ГАВРИЛОВА/

Вх 0391
27.5.47

СЕКРЕТНО
ЭКЗ. № 2
67

Министерство
Вооруженных Сил СССР
ГЛАВНЫЙ ШТАБ
СУХОПУТНЫХ ВОЙСК
УПРАВЛЕНИЕ
ПО УЧЕТУ ПОГИБШЕГО И ПРОПАВШЕГО
БЕЗ ВЕСТИ
РЯДОВОГО И СЕРЖАНТСКОГО СОСТАВА
пенсии, обеспечиванию их семей

ОТДЕЛ
ответный
№ 586902
г. МОСКВА

*пол. Мавро
Иванович
Давидович*

Житомирская обл. город Попельня
Гр. Давидович Анна Давидовна
с Камьянка
обратилась к нам с
просьбой считать в судья военнослужбного.
вопрос, что не учтен в учете Управления
военнослужбной кр. Давидович

Давидович Николай Оримович
1920 года рождения, уроженец
Винницкая обл. с Камьянка
призванный Попельнянским РВК.
Осужден на 5 лет лишения свободы
30 июля 1942г.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА
ПО УЧЕТУ ПОГИБШЕГО И
ПРОПАВШЕГО БЕЗ ВЕСТИ
ПО УЧЕТУ ПОГИБШЕГО И
ПРОПАВШЕГО БЕЗ ВЕСТИ
НАЧАЛЬНИК 1 ОТДЕЛЕНИЯ
МАЙОР *Сильченко* (СИЛЬЧЕНКОВ)

Отп. 1 экз.
Экз. встал по списку
26.4.47. № 21001
И.С. Сильченко
М.В.О.С. 6-4

Вх-408
МВС ССРСР
13.12.49

Ф. № 44

Управление по учету погибшего и пропавшего без вести рядового
и сержантского состава

Наш. исх. № *0812* *8* " *XI* 194*9* г.

Известите гр. *Бермацкий Мико Савелю* (фамилия, имя,
отчество) *Мико Савелю* проживающ. *с. Чановичи*

что военнослужащий *со штаба* (должность, военное звание)
Бермацкий Мико Савелю Яковлевич (фамилия, имя и отчество)
уроженец *Митомирская обл. с. Чановичи*

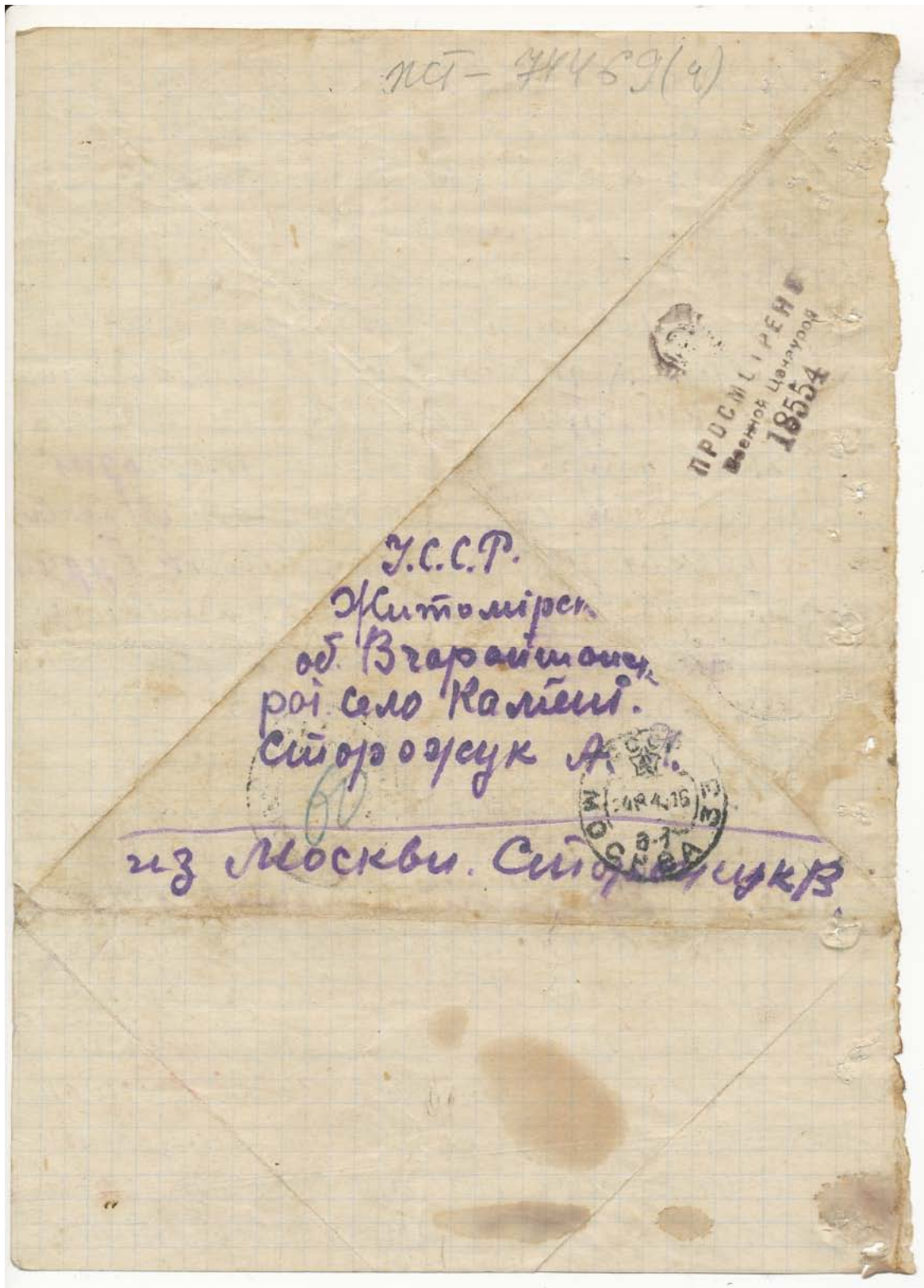
на фронте, пропал без вести *погиб* *21* " *сентября* *1910* " года рождения, находясь
в плену *29* г. *в плену* *Кампания*

генерал-майор (Шавельский)
Офицер отдела майор *Постаногов*

ЦТ МВС ССРСР 1072-46
Постаногов

Письмо писано 22/го из Дороги 303
 здорові були моя дорогаху ~~у~~ ⁵¹³
 передано в вам свій провиті и баха
 з вам всею найлучшою у вашому зрети
 Передано в вам моя дорогаху ~~у~~
 то в рамен у правого руку рамен
 в 2 серти и сего нас найробилнои
 у глибокий тил. сегодн ми прейган
 у в часе утра у Москву и сегодн
 мучим днв ездемо кругом Москви
 о у Москви нас не оставити буди
 везти далі по незищо куди коли
 нас пре везти. ~~Колі~~
 то в вам сего известо
 передано в вам що виднали в
 рамен то в вам вислов. из дороги
 2 письма одно из Смоленского
 друе из Арцовой и вислов. дрот
 Картиону Фотопрофирововед у город
 Вильно рамен Передовай провиті
 ей мене усил родина и знаками
 из Москви досвідан коли в осіанк
 мое то в тебе сего. на пишу а пока
 мши не пишу ми же сего у дорогаху
 досвідан твю муж. Воев. Сирин.

Додаток 8

-23-
Выписка.6 февраля 1944 года, село
ПОТИВКА, Житомирской обл.А К Т

О зверствах немецко-фашистских захватчиков на территории ПОТИВСКОГО района, Житомирской области в период их временной оккупации.

Специальная комиссия в составе:

Председателя комиссии - Председателя Потиевского Райсовета
депутатов трудящихся тов. КОРНИЕНКО Н.Д.

Члены комиссии: (перечислено 12 человек).

С целью восстановления злодеяний над мирными жителями Потиевского района немецко-фашистскими грабителями и их ставленниками, с 1 по 5 февраля 1944 года комиссия начала свою работу по вскрытию злодеяний фашистского террора, вследствие чего установила:

4-я могила:Южнее потиевской средней школы 250 метров обнаружено
25 трупов, лежавшие вниз лицами, раздетые догола:10-й труп - КОЗЛЮК Василий Платонович, 1922 г. рождения, уро-
женец с. Чайковка, украинец, военнопленный, ст. лейтенант, жи-
вьем брошен в яму.

ПОДПИСИ: Председатель комиссии

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПОТИВСКОГО
РАЙСОВЕТА ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ - КОРНИЕНКО.

ЧЛЕНЫ КОМИССИИ: - 14 подписей.

Выписка верна. СЕКРЕТАРЬ ИСПОЛКОМА ПОТИВСКОГО
РАЙСОВЕТА ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ*Б. Иващенко* /Б. ИВАЩЕНКО/.

22 февраля 1956 года.

ПОТИВКА.

21/4215 ✓ 187 409

НКВС - СССР Ф. № 4а

Управление по учету погибшего и пропавшего без вести рядового и сержантского состава

Наш, исх. № 4381007 10 7 6 194 г.

Бердизевичу
Ивану

Известите гр. Боситого Ивановича
Бозилевича (фамилия, имя, отчество), проживающ. с Демидки

что военнопленный Боситого Ивановича (фамилия, имя и отчество) Иванович Иванович (должность, воинское звание) Иванович

уроженец с Демидки

года рождения, находясь на фронте, пропал без вести " 1920 " Огусе 194 5 г.

Начальник 4-го отдела полковник (Звание) Иванович ЦТ НКВС 1625-40

35 134 54

Форма № 4

ИЗВЕЩЕНИЕ

Место для штампа части

Ваш сын стрелок 1266 стрелкового полка 1-й дивизии
Витюк Антон Иванович (фамилия, имя, отчество)

уроженец с. Ярасьгорка Чудовского р-на, Житомирской области
село, деревня, район, город, область

в бою за социалистическую Родину, верный воинской присяге, проявив героизм и мужество, был убит 28 июля 1944 года (время гибели)

похоронен на левом берегу реки Днестра - 3 км восточнее д. Дачковка Молдавской области (торговый адрес места погребения)

Настоящее извещение является документом для возбуждения ходатайства о пенсии (приказ НКО СССР № _____)

Командир части Иванович

Начальник штаба Иванович

м. п.

ЦТ НКО. 606-43

Штамп части 983 стр. налк 253екк9 Вх №1141. 10 Форма № 5/Б1
 27. Сентябрь 1944 г. 20.10.44. (после заповедения)
 № 0219 Экз. № 4

Александровскому Районному (городскому)
 военному комиссару Митляшурской области (края)
 Гор. 91

ИЗВЕЩЕНИЕ

Прошу известить гр. Макарову фамилия, имя, отчество жены, отца,
Андреевскую проживающую в с.п. Ивнича
Ивнича о том, что ее (его) сын Красноармеец
Иванович Александр Иванович в бою за
 Социалистическую Родину, верный воинской присяге, проявив героизм
 и мужество, погиб 25. сентября 1944 г. и похоронен с отложением
 воинских почестей Восточной окраине села Лукава
Сандрашурского уезда Калужской губернии

Командир полка Саргеев
 Подполковник
 Начальник штаба Ларев
 Подполковник ШТ ПКО. 2148-44

адресер 13к. 022 103 453
141 с.п.к.9 20.6.44, Форма № 6/БП
 Штамп части 31 мая 1944г. **СЕКРЕТНО**
 26.3/2105 экз. № 453

Любарскому районному, (городскому)
 Военному Комиссару Митляшурской области
 гор. _____

ИЗВЕЩЕНИЕ

Прошу известить гр. жену Яцков Любового
Андреевну фамилия и, о, жены, отца, сына, брата.
 матери погибшего, проживающую в с. Старая Вертковка, Любарского р-на
Митляшурской обл. о том, что ее (его) муж Иван Степанович
Яцков Константин Андреевич находясь на фрон-
 звание, фамилия, имя, отчество
 те, пропал без вести 14. марта 1944 г.
 число, месяц, год

Место печати Командир Яцков
 Начальник штаба

и. 1945 г.

Военному комиссару Митомирской области (края)

ИЗВЕЩЕНИЕ № 33/384/306 Гор. Бердичев

Прошу известить гр. Кравчук Анне Максимовне
 (фамилия, имя, отчество жены, сына, отца, брата)
в Бердичевском районе,
 /точный адрес семьи умершего

о том, что ее сын М. Сергеевич 203 а.п. Г. Дуб.
 муж, сын, брат, отец

Михаил Гаврилович боец за Социалистическую Родину,
 воинской присяге, проявив героизм и мужество был ранен и умер
6 марта 1942 г. Похоронен с отрядом воинов
в п. Вологде на Введенском кладбище
 (точный адрес и место погребения)

Начальник госпиталя
Полковник Меще
(Майорский)
 делопроизводство

Меще
Горбу

ВОЕННАЯ ПОДВИЖНАЯ ГОСПИТАЛЬ № 4/8

ИЗВЕЩЕНИЕ № 9

Прошу известить гр. Законную Веронику
 (фамилия, имя, отчество жены)
Дроздовну, проживающую в Обуховском
 (улица, имя и братья) (точный адрес)
р-не, село Машин о том, что ее Законный Виктор
 (семья усопшего) (муж, сын, брат)
Кендратович, находясь на фронте, заболел
 и умер 21 декабря 1944 г.
 (число, месяц, год)

Похоронен с отрядом воинов почестей на церковном кладбище с. Кобрица, Митомирского подвижного воиновского волевого отряда, Мольва, могила
 (точный адрес и место погребения)

Начальник госпиталя Семанович
 (подпись)
 Зав. делопроизводством Семанович
 (подпись)

Джерела та література:

1. *Акт передачі Житомирським ОВК на постійне зберігання справ з повідомленнями про загиблих воїнів Радянської армії в роки Великої Вітчизняної війни в Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» від 01.12.2006 р. // Науково-документальне зібрання Національного музею історії України у Другій світовій війні (далі НМІУДСВ).*
2. *Акт передачі Житомирським ОВК на постійне зберігання справ з повідомленнями про загиблих солдатів та офіцерів Радянської армії в роки Великої Вітчизняної війни в Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» від 05.02.2008 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
3. *Акт передачі Житомирським ОВК на постійне зберігання справ Чоповицького РВК з повідомленнями про загиблих солдатів і офіцерів Радянської армії в роки Великої Вітчизняної війни в Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» від 26.10.2009 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
4. *Акт прийому-передачі № 1 (справи РМВК) Житомирським ОВК в Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» від 08.05.2008 р. // НМІУДСВ.*
5. *Акт прийому-передачі документів на загиблих військовослужбовців у роки Великої Вітчизняної війни Галузевим державним архівом Міністерства оборони України до Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» від 09.11.2010 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
6. *Акт прийому-передачі документів на загиблих військовослужбовців у роки Великої Вітчизняної війни Житомирським ОВК до Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» від 20.05.2013 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
7. *Акт про тимчасову передачу повідомлень на загиблих воїнів Макарівського РВК Київської обл. від 18.03.2003 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
8. *Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941–1945 / головна редакційна колегія: І.О. Герасимов та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. – 944 с.*
9. *Великая Отечественная без грифа секретности. Книга потерь. Новейшее справочное издание / Г.Ф. Кривошеев и др. – М.: Вече, 2009. – 384 с.*
10. *Епопея трагізму: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубіжем: у 4-х т. / головна редакційна колегія: І.О. Герасимов та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2004. – Т. 4. – 880 с.*
11. *Загиблі на чужині: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубіжем: у 4-х т. / головна редакційна колегія: І.О. Герасимов та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2003. – Т. 1. – 624 с.*
12. *Интервью И.В. Сталина о речи Черчилля в Фултоне // Правда. – 1946. – 14 марта.*
13. *Книга Пам'яті України. Житомирська область: у 12-ти т. / головна редакційна колегія: І.О. Герасимов (голова) та ін., редакційна колегія обласної Книги Пам'яті України: Р.Р. Петронгорський (голова) та ін. – Житомир: Редакційно-видавниче державне підприємство «Льонок», 1993. – Т. 1. – 640 с.*
14. *Там само. – 1994. – Т. 2. – 656 с.*
15. *Там само. – Т. 3. – 744 с.*
16. *Там само. – 1995. – Т. 4. – 688 с.*

17. Там само. – Т. 5. – 808 с.
18. Там само. – Т. 6. – 752 с.
19. Там само. – Т. 7. – 688 с.
20. Там само. – Т. 8. – 640 с.
21. Там само. – 1996. – Т. 9. – 816 с.
22. Там само. – Т. 10. – 768 с.
23. Там само. – Т. 11. – 672 с.
24. Там само. – 1998. – Т. 12. – 432 с.
25. Книга Пам'яті України. Запорізька обл.: м. Запоріжжя (А–О) / головна ред. кол.: І.О. Герасимов (керівник) та ін. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – 504 с.
26. Книга реєстрації поштової кореспонденції НМІУДСВ. – Вих. № 1189/2007.
27. Там само. – Вих. № 94/2013.
28. Там само. – В/х. № 596/2008.
29. Книга Скорботи України. Житомирська область: у 3-х т. (5-ти кн.) / головна редакційна колегія (І.О. Герасимов (голова) та ін.), редакційна колегія обласної Книги Пам'яті України (М.А. Черненко (голова) та ін.). – Житомир: Орендне підприємство «Житомирська облдрукарня», 2008. – Т. 3 (Кн. 1). – 496 с.
30. Там само. – Комунальне книжково-газетне видавництво «Полісся», 2009. – Т. 3 (Кн. 2). – 480 с.
31. Ковальов Д., Якуба Ю. Як українці зупинили сталінську агресію у Фінляндії [Електронний ресурс] / Д. Ковальов, Ю. Якуба. – Режим доступу: <http://sichovuk.com.ua/istorichna-slava/619-jurij-horlis-horskiy-talvisodassa>. – Назва з екрана.
32. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик. – Париж – Нью-Йорк – Львів: «Наукове Товариство ім. Т. Шевченка», 1993. – 685 с.
33. Муковський І.Т., Лисенко О.Є. Звитяги і жертівність: Українці на фронтах Другої світової війни / за ред. В.Д. Конашевича. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 1996. – 568 с.
34. Обобщенный банк данных о защитниках Отечества [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.obd-memorial.ru. – Назва з екрана.
35. Патриляк І. Перемога або смерть: український визвольний рух у 1939–1960 роках / Іван Патриляк / Центр дослідження визвольного руху. – Харків: «Клуб сімейного Дозвілля», Львів: «Часопис», 2015. – 512 с.: іл.
36. Полягли в снігах Суомі: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубезем: у 4-х т. / головна редакційна колегія: І.О. Герасимов та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2004. – Т. 2. – 968 с.
37. Там само. – 2005. – Т. 3. – 984 с.
38. Приказ народного комиссара обороны Союза ССР № 138 от 15 марта 1941 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.soldat.ru/doc/nko/1941.html>. – Назва з екрана.
39. Приказ заместителя народного комиссара обороны № 023 от 4 февраля 1944 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.soldat.ru/doc/nko/text/1944-023.html>. – Назва з екрана.
40. Пыхалов И.В. Умылись кровью? Ложь и правда о потерях в Великой Отечественной войне / И. Пыхалов, В. Земсков, И. Ивлев, Б. Кавалерчик. – М.: Якузо: Эксмо, 2012. – 512 с.
41. Рибченко Л.В. Довідка про втрати / Л. Рибченко // Наукова частина НМІУДСВ.
42. Рибченко Л. Персональний облік людських військових втрат Червоної армії у Великій Вітчизняній війні // Київські адреси сповіщень про загибель: дослідження, документи, свідчення / Ін-т історії України НАН України, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років»; редкол.: Л.В. Легасова (кер. проекту) та ін. – К.: Аеростат, 2013. – С. 59–78.

43. Ругаль В.П. Книга Пам'яті України як статистичне джерело з обліку втрат українського народу в період Великої Вітчизняної війни / В. Ругаль // ОДІССОС. Актуальні проблеми історії, археології та етнології / Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Історичний ф-т. – Одеса, 2012. – Вип. 4. – С. 163–166.
44. Фонди НМІУДСВ. – Всеукраїнська база загиблих (далі – ВБЗ). – Жт-19723.
45. Там само. – Жт-25308-25308_1.
46. Там само. – ВБЗ – Жт-02293_3.
47. Там само. – Жт-03747_1.
48. Там само. – Жт-27702.
49. Там само. – Жт-30064.
50. Там само. – Жт-40508.
51. Там само. – Жт-74469_1 – Жт-74469_2.
52. Там само. – Жт-44085_1.
53. Там само. – Жт-14045.
54. Там само. – Жт-17476.
55. Там само. – Жт-29679.
56. Там само. – Жт-21143.
57. Там само. – Жт-14012.
58. Там само. – Жт-57312.

© **Владимир РУГАЛЬ**

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ФОНД ПОГИБШИХ ВОИНОВ ЖИТОМИРЩИНЫ В ФОНДАХ НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ ИСТОРИИ УКРАИНЫ ВО ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ

Освещается история формирования, хранения и исследования в Национальном музее истории Украины во Второй мировой войне документального фонда погибших воинов Красной армии в 1939–1945 гг., призванных с территории Житомирской области.

Ключевые слова: *Документальный фонд погибших, извещения о гибели, Книга Памяти Украины, Национальный музей истории Украины во Второй мировой войне, Житомирская область.*

© Volodymyr RUHAL

DOCUMENTARY FUND OF FALLEN SOLDIERS IN ZHYTOMYR REGION IN THE NATIONAL MUSEUM OF THE HISTORY OF UKRAINE IN THE SECOND WORLD WAR

The biggest evil created by humanity is war. Unfortunately, beginning from the prince times the military operations were constantly taking place on the territory of Ukraine. Today, the war continues on the territory of our Motherland again.

The most tragic period was the first half of the twentieth century, when, during a short period of time, two world wars took place, in which Ukrainian lands were engaged in. The Second World War has left the most horrific mark. Even today, researchers can not calculate losses, especially the most painful – human.

Many researchers, using variety of sources, tried to estimate Ukraine's casualties in the war. It should be noted that during the time of the USSR access to the archival documents on this issue was limited; it was possible only to use the data approved by the state.

The scientists of the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War are also engaged in finding the truth about the sacrifice of Ukraine in the war. First of all, they started gathering the documentary fund of dead soldiers. The existing fund can be divided into printed sources – the Memory Books of Ukraine, the complete set is collected in the museum and the documentary fund. The documents about the casualties stored in the military commissariats of Ukraine have become the basis of the documentary fund.

Using the example of the documents from Zhytomyr region it is revealed the process of formation, preservation and museum study of the documentary fund of dead soldiers of the Red Army in 1939–1945, mobilized from our country. The emphasis is also placed on the uniqueness of the collected documents, study of which will give the opportunity to come closer to the truth in many controversial and unexplored issues.

Keywords: *documentary fund of dead soldiers, notification of death, Memory Book of Ukraine, National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, Zhytomyr region.*